

МОВА І СОЦІУМ. МОВНІ КОНТАКТИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

УДК 81'373.613/374=1/=9(082)

ББК 81.2–3я43

LEXICAL BORROWINGS: PROBLEMS AND PERSPECTIVES OF THE RESEARCH

Gritsenko Svitlana,

Ph.D. in Philology, Associate Professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Institute of Philology

The article deals with the analysis of problems, appearing during the complete research of lexical borrowings, which appear to be the important sources of increasing of lexical supply of a language during long period of its existence. It is supposed, that their solution would help to model an adequate language model of the world.

Key words: borrowing, language model of the world, language-recipient, adaptation.

Lexics is the most important level of organization of language system, that reflects changes in sense domains of society in deepest details and rebuilds general language system during its historical development. Importance of lexical data for building systematic model of language functioning, in particular, for discovering of macro-trends and micro-details of divergence-convergence processes of forming of their systems is not completely figured out in modern linguistic. Value of borrowed lexics in process of development of language, in process of modeling of true model of the world is also underestimated.

Establishing of an objective model of the world of every nation goes through a difficult way from naive (mythological) cognition to scientific. Therefore, an adequate human's imagination of the world appears. In accordance to G. Kolshanskiy's opinion, language is becoming a specific sound book that reflects all periods of conceptual perception of the world by human during its long historical development [Колшанский 1990, 24]. The modern model of the world language picture is based on different scientific-researching approaches, that causes the formation of corresponding branches, in particular, the typological researching of Slavic model of the world (V. Ivanov [Иванов 2000, 450–456], V. Toporov [Топоров 1995]), Balkan model of the world (G. Gachev [Гачев 1995]); the analysis of the language model of the world in aspect of reconstruction of spiritual culture of an ethnos (N. Tolstoy [Толстой 1995], S. Tolstaya [Толстая 2000, 373–379], S. Nikitina [НИКИТИНА 1993]); studying of reflection of the world language picture in a lexical semantic and pragmatic (Ju. Апресян [Апресян 1995, 157–162], T. Bulygina, A. Shmelev [Бульгина, Шмелев 1997], V. Gak [Гак 2000, 50–55]), in different paths (N. Arutyunova [Арутюнова 1999], V. Teliya [Телия 1996]) and others.

Polish linguist R. Gzhegorchikova emphasizes that for the reconstruction of the language image of the world "without any doubts, the most important phenomenon are lexical, saying more precisely, groups of vocabulary that represent the specific classifier of the world" [Grzegorzczkova 1990, 45]. The similar opinion had been given by

G. Uphimtseva earlier, who emphasized that "vocabulary is the most important form of objective of language conscience of many human generations, native speakers of some or another language" [Уфимцева 1988, 136]; compare: Ye. Kubryakova considers a creation of the words to be dominant in this process [Кубрякова 1988, 141–172], V. Teliya believes, that a metaphor plays this main role: "language competency is involved into the conceptual model of the world through a metaphor" [Телия 1988, 173–204], N. Slukhaj, V. Kononenko, L. Sinelnikova suppose a symbol to be the main factor in this process [Слухай, Мосенкіс 2006; Кононенко 1996; Синельникова 2005, 38–48], Ye. Selivanova thinks, that mental vocabulary plays a major role [Селиванова 2000; Селіванова 1999], V. Simonok gives a dominant role to borrowings, proving, that exactly borrowings serve for overcoming differences between conceptual and language models of the world. [Сімонок 2002].

Lexical borrowings, being a constant source of vocabulary enrichment of every language during a long period of its existence, contributes in modeling of language model of the world. It should be noticed, that correlation between native words and borrowings in various languages differs cardinally: borrowings in Ukrainian language occupy 10 % of its vocabulary, but they occupy almost 30% of vocabulary in English language (French borrowings dominate), in Romanian language there are more than 40% of them, about 70 % of words in Japanese language are borrowings (most of them are borrowed from Chinese language) [Карпенко 2009, 225], Korean language has 75 % of words originated from Chinese language [Колшанский 1990, 15], there are a lot of German borrowings in Finnish language, Arabian words widely penetrated into Persian language" [Будагов 1958, 107], the smallest number of borrowings is fixed in Iceland language (about a few dozen).

V. Kolomiyets, researching the development of vocabulary of Slavic languages after the Second World war, points at relatively equal number of borrowings in every language, that is especially significant among nouns, because one third of them are borrowings (look at Table 1). [Коломієць 1973]

Table 1

Language	Number of fixed nouns-neologisms	Number of borrowings
Russian	2709	812=30%
Ukrainian	1143	384=33,59%
Belorussian	432	125=28,93%
Polish	1529	485=31,72%
Czech	1157	384=33,2%
Slovakian	982	430=43,78%
Bolgarian	828	260=31,4%

During researching of borrowings in various languages linguists face with a range of typical problems, the first of them is the definition of criteria of word transformation from another language into borrowings. As S. Semchinskiy noticed "if a borrowing is used in context in its original spelling, e.g. if it is not adopted into the phonological system of a language-recipient, then we should treat it not as a borrowing, but as "a quotation"... But quo-

tations are not borrowings. A borrowing is any element originated from another language that is included into the system of a language-recipient" [Семчинський 1974, 20]. Ju. Sorokin [Сорокин 1965, 62–63], defining conditions that allow to treat a word from another language as already borrowed into the language accepted into its lexical system pointed at:

1) formal adaptation of it to the rules of the language-borrower (e.g. to its sound and morphological system). For instance, researching a role of lexical Latinisms in formation of ancient Ukrainian model of the world, S. Gritsenko pointed at the process of substitution, gemination and degemination on the stage of phonetic adaptation of borrowings to the system of language-recipient [Гриценко 2011, 152–177];

2) wide and intensive use of the word in speaking (in various styles, by various authors). For example: a generalized concept "decoration, beauty" in ancient Ukrainian language was nominated by lexeme *оздоба* < ancient Polish *ozdoba* [Матеріали 2003, v. 2, 35; Беринда 1627, 5; Житецкий 1889, 54], that had a range of derivatives: *оздобне, оздобність, оздобний*. This borrowing is fixed with various genres sources not only while mentioning about some clothes, but also in a wider context: "jablochka ozdobnyje" [Рукописный хронограф 1656, 21], "ozdobnyj persten" [Марковский 1894–1895, 22], "v shatah ozdobnyh stojaly", "telo... ozdobnoje" [Захарий Копистенский 1621, 379]; "ozdobne ubratsya" [Рукописный хронограф 1656, 283];

3) appearing of derivatives of borrowings based on this language and submitting it to word creation rules of a language-recipient. For instance, in Russian language, a lot of derivatives are formed on the base of well adopted words: *герой* has 22 derivatives, *бинт* has 28 derivatives, *база* has 30 derivatives, *бумага* and *вагон* both has 31 derivatives, *брак* (a product out of quality) has 45 derivatives, *идея* has 50 derivatives, *комитет* has 69 derivatives, *мотор* has 89 derivatives, *магнит* has 100 derivatives, *электричество* has 468 derivatives. [Займованные слова 2008, 366]. The typical thing for borrowings, nominating military concepts in ancient Ukrainian literal sources, was a formation of derivatives of verb-originated nouns (*зточити – зточене, уторгатися – уторжене, штурмувати – штурм, моцуватися – моцование, зрадити – зрада, гарцювати – гарцюване, гарць, валчити – валчене, -ње, валка, звалчити, звалчувати – звалчене, боевати – боеванье, рятовати – ратунокъ, рятуюнокъ, звитяжити – звитяжене, звитяжство, згодовати – згодоване*) in accordance to similar model of "behaviour" of native vocabulary (*ударити – ударення, облегли – облежене, обляжене, наступувати – наступоване, наступство, знищити – знищене, зоевати – зоевання, опертися, опиратися – опор, щитити – щичене, зашитити – зашитъ, заступати, заступувати – заступ, заступоване, заступлене, обороняти – оборона, оборонення, заслонити – заслона, посилювати – посилокъ, отступити – отступованье*). Presence of derivatives in ancient Ukrainian literal sources from borrowed *шати* testifies its submission to laws of word formation of a language-recipient: *шати* [Сіа книга нарицаемая зеркало 1618, 83], *шатинка, шатка* [Archiwum ksiąząt Lubartowiczow Sanguszkow 1910, 399], *шатний* [Слово душеполезно 1642, 263], *шатно* [Летопись Самовидца 1878, 74];

4) phrasal activity of the word, diversity of its possible combinations with other words of a language-borrower and diversity of its using. For example: a borrowing *шапка* "a

hat" > *шапчина* "small hat" has been known in ancient Ukrainian literal sources since the fifteenth century (1408) [Словник староукраїнської мови 1978, v. 2, 554], and the word combination *шапку ставити* "to set a mortgage" was fixed in the second half of the fifteenth century and it was a specific legal term [Войтів 1995, 127]: the money mortgage was put into a hat and saved at strangers' in accordance to the decision of the court (the mortgage of the looser was paid to the treasury, to the judges or to the winners of a trial) [Словник староукраїнської мови 1978, v. 2, 554]. This borrowing is actively used in modern Ukrainian language [look at: Словник української мови 1980, v. 11, 407], showing a phrasal activity: *хоч з шапки вбийся* "desperation, frustration", *давати (дати) по шапці* "banish, dismiss someone; fire out from position (with shame)", *шапкою докинути* "very close", *закидати шапками* "boasting insurance to defeat someone easily", *ламати (ломити) шапку* "greeting somebody bowing down to him; humiliating, asking somebody for something", *на розбір шапок з'явиться* "to be too late", *скидати шапку* "to show respect", *і шапка не горить* "somebody has not got any moral, acts without a shame" [Словник фразеологізмів 2008, 54, 180, 213, 244, 328, 604, 655, 774], *на злодії шапка горить*, *шапка Мономаха*, *м'яти шапку* [Словник української мови 1980, v. 11, 407];

5) possible disposing of word sense doublets, its differentiation by meaning in relation to its closest synonyms on the base of this language. Sense doublets are non-disposal element of borrowing process of any language, ancient Ukrainian in particular: *зголдovati* (pol.) – *зневольати* (ukr.); *штурмовати* (ger.) – *ударити* (ukr.); *марш* (fr.) – *експедиція* (lat.) – *тягнене* (ukr.); *засадка* (pol.) – *сидло* (pol.) – *засада* (ukr.); *натирати* (pol.) – *наступувати* (ukr.) – *рвати* (ukr.); *поражка*, *поразка* (pol.) – *кляска* (pol.) – *рострухъ* (ukr.); *моцование* (pol.), *валка* (pol.), *утарчка* (pol.), *потычка* (pol.), *беджене* (pol.) – *ширмерство* (ger.), *гарць* (ger.) – *потреба* (ukr.), *росправа* (ukr.), *бой* (ukr.), *бойка* (ukr.), *битва* (ukr.); *форитовати* (ger.) – *заховати* (ukr.), *отсектися* (ukr.), *обороняти* (ukr.), *заступати* (ukr.), *щитити* (ukr.). Ancient Ukrainian sources fix constructions, that semantically double native and borrowed elements presented in texts: "be at war" – *валку мети*, "to begin war" – *валку поднести*, "to assault against someone" – *валку узнести*, "to attack" – *чинити чамбул*, *ходить в чамбул*, "to struggle" – *на гарць выежджати*, "to fight" – *выскаковати на герц*. The correction of double elements occurs in course of time, compare: a concept "button" in ancient Ukrainian language was nominated by borrowings *кнафель*, *кнафликъ* (< anc. pol. knafel < anc. ger. knoufel), *кнебель*, *кныбликъ* (< anc. pol. knebel < anc. ger. knebel) and old Slavic *кгузь* (*кгузикъ*, *гудзикъ*, *гузикъ* < *guzsi* < *gazь*) or common Indo-European *пугва* (*пугвица*) lexemes. Only dialect word *гудзь* (*гудз*) and *гудзик* (*гудзичок*) is actively used by native speakers in modern Ukrainian language [Словник української мови 1971, v. 2, 189].

Some difficulties are caused by a problem of "birth" of a borrowing, e.g. appearing and rooting it in the language. "Only for those borrowings, in relation to which it is clear when they appeared in the language-source, we can find out the "border point", the time, before which they couldn't appear in a language which borrowed them" [Сорокин 1965, 59–60]. For example: following this approach, authors of ESUM confirm that a borrow-

ing *жупанъ* appeared in ancient Ukrainian language in the sixteenth century, exactly in 1501 (*жупанъ* < pol. *żupan* < it. *giubbone* (*guippone*) "village coat" is argumentative from *giubba* (*giuppa*) "jacket" < араб. *ġubbah* "upper wearing with wide sleeves") [Етимологічний словник 1985, v. 2, 209], later (70s of the XVI century) it appeared in ancient Russian and ancient Belorussian languages [Словарь русского языка 1980, v. 5, 124; Булыка 1980, 54]. Besides, researchers figure out the fact, that "time of the first using of a borrowing by some authors for special purposes is not a sufficient evidence of its inclusion into a language, into its lexical system" [Сорокин 1965, 62], but it's only the first fixation of a word in literal sources, discovered by linguists. Sometimes this information is clarified during further researches. For instance: lexicographical sources contain different information about time of inclusion of Latinism *доктор* into Ukrainian language: 1518 [Словник української мови XVI 2001, v. 8, 101], 1596 [Тимченко 1985, 767], 2-nd half of XV century [Словник староукраїнської мови 1977, v. 1, 314], XIV century [Етимологічний словник 1985, v. 2, 104–105], 2-nd half of XVI century [Дидик-Меуш 2008, 77] (compare: 1387 [Матеріали для Словаря древнерусского языка 1893, v. 1, 694], [Словарь древнерусского языка 1990, v. 3, 40], 1501 [Словарь русского языка 1978, v. 4, 293], 1-nd half of XVI century [Гістарычны слоўнік, v. 8, 236–237]). In some cases the time of fixation of borrowings in literal sources or in lexicographical works contributes in correction of information about methods of borrowings, inclusion into a language-recipient. For example: lexeme *мандатъ* is fixed in ancient Ukrainian literal sources for the first time in 1554 (< through fr. mediation *mandat* < lat. *mandatum* < lat. *mando* [Етимологічний словник 1989, v. 3, 379]). Taking into account the fact that this lexeme appeared in Polish sources in 1494 (*mandat* [Słownik staropolski 1963–1965, v. 4, 159]) and was actively used by various authors in XVI–XVII centuries [Słownik polszczyzny, v. 13, 141–143; Rybicka 1973, 63] and close cultural and historical connections between Ukrainian and Polish people, we can suppose a probability of Polish mediation in the process of borrowing of *мандатъ* into ancient Ukrainian language (compare: this word came into Belorussian language also through Polish mediation [Булыка 1972, 197]).

The analysis of corresponding and following semantic changes of borrowings is the important aspect of their studying, because "destiny of borrowings directly depends on the pace of process of semantic adaptation and how its introduction is caused by necessity of expression of special concepts, new meanings and content shades" [Сорокин 1965, 64]. For example: *каптан*, a kind of long upper clothes, has become popular with European countries since the sixteenth century [Томилиня, Полежаєва 2010, 32]. Borrowing *каптанъ* (< tur. *kaftan* [Етимологічний словник 1985, v. 2, 377; Словник української мови XVI 2008, v. 14, 45] < pers. *kaftan* [Sławski 1953, v. 2, 20; Фасмер 1967, 212]) has been fixed in ancient Ukrainian language since XVI century (compare: this word has been fixed in ancient Polish language since XV century (*kaftan*, *kawtan* – "kind of raincoat" [Słownik staropolski 1963–1965, v. 2, 219]), and it has been fixed since the end of XV century. In ancient Russian language (*кафтанъ* – "upper men's clothes with various shape and purpose, mostly long (almost to heels) with long sleeves on buttons" [Словарь русского языка, v. 7, 95]), it has been fixed since the beginning of XVI century. In ancient Belorussian language (*кафтанъ*, *каптанъ* – "kaptan" [Булыка 1980, 55])). In an-

cient Ukrainian this word became widely used, because literal sources give not only a huge range of its phonetic variants fixed in various areas of Ukraine (*кафанъ, кафтанъ, кафътанъ, кофтан, кафетанъ* and others), but also anthroponim *Федо(р) Капъта(н)* and derivatives *кафанище, кафтаникъ, каптанокъ, каптанічок, полукафанъ*. Lexeme *кафтан* is marked as obsolete and dialect in modern Ukrainian language [Словник української мови 1973, v. 4, 122], and *каптан* is marked as usual, defining a concept "ancient men's upper long clothes" [Словник української мови 1973, v. 4, 97]. Semantic changes in modern dialect representation of lexeme *кафтан* have occurred, caused by cultural and historical conditions (compare: Bukovina – *кафтан* "coat", "long jacket", "blouse" [Матеріали до словника буковинських говірок, v. 4, 27, 28], Boikivshchyna – *каптан* "kaptan from thin linen", *кахтан* "raincoat, thinner in belt, and wider to the bottom by wedges, named as "circles", *кахтанка* "blouse with folders on hips" [Онишкевич 1984, 339, 343, 343], Naddnistrianiashchyna – *кафтаня* "old black long women's clothes" [Зубрицький 1908, 5], Silenskyj dialect – "upper women's clothes without sleeves" [Аркушин 1996, 84], Middle Polissja – *каптан, кафтан, кахтан, катан* nominate 20 concepts [look at.: Гримашевич 2002, 60–61], East Podillja – *каптан, кафтан* "short upper men's clothes", "long upper men's clothes", "upper men's clothes from rough woolen cloth", "man's jacket", "upper wide men's or women's clothes with wide sleeves", "wide blouse", "long upper men's clothes without sleeves", "waist with fur lining", "men's clothes, wide in shoulders and narrow in bottom" [Березовська 2010, 97]). It should be notified, that semantic edges of the word are not unlimited, despite they are very elastic. Meaning of the word can't migrate into any meaning, because language structure guards it and directs semantic processes into particular shapes. New meaning of the word is compulsory linked to its previous meaning, hence the semantic structure of the word acts as some hierarchy of meaning not only from synchronical, but also diachronical point of view [Семчинський 1974, 122]. Though, complexity of semantic structure of the word should not be treated as its disadvantage because various connections make it to be more resistant comparing with the words of simple semantic structure. Analyzing 1445 Romanian words originated from Latina, K. Maneki fixed 5507 of their meanings, that points at semantic supremacy in two and half times of Latina element in Romanian language over "semantic fulfillment" of words originated from other language [Maneca 1970, 26].

Semantic changes of borrowings in diachrony help to change every thematic group of vocabulary. Two basic processes, that affect to the development of vocabulary supply of the language: process of acceptance of new words, and process of tearing off of obsolete words, – have different intensity. "Process of tearing off of words ... lasts longer than process of acceptance of new words and their migration from individual or group using into common using. Lexic changes itself not only step by step and continuously, but also with various intensity" [Сорокин 1965, 12]. Some part of borrowings in ancient Ukrainian language was moved to the periphery of lexical system or even has lost under influence of determined extra- and intralinguistic factors in modern period of development of Ukrainian language. Researching coloristic vocabulary of ancient Ukrainian language, we can notice that significant number of lexemes function in modern Ukrainian language; but

the group of words lost by language as names of corresponding colours (*ігнациктовий, гришпановий, калясь, горчичковатъ, дзикавий, вилчастый, дроятый, модрый, воднистый, плеснивий, черчатый, борщевый, соловый, грушковый, травястый, кропивный*) or marked as dialect (*бураковый, тисавый, черлений, гранатовый* > meaning of "dark blue" changed into "dark red") or obsolete (*шарлатный*) should be defined. Analysis of lexical borrowings of ancient Ukrainian language and determination of their further modifications emphasizes the truth of words by Ju. Sorokin, that every state of vocabulary is only a moment in the chain of its continuous changes. Reflections of previous movement, layers of various epochs and stimuluses of further changes occur in every historical moment. A single synchronous cut at a high level of mutability of a very complex system is illusory. Only historical studying of vocabulary opens a reliable way of researching of its system, its internal links and outer conditions that help establish these links. [Сорокин 1965, 20] Only comprehensive learning of borrowings that are important source of enriching vocabulary of every language during a long period of time of its existence will allow to model a true language model of the world.

В статье предлагается анализ проблем, возникающих при всестороннем изучении лексических заимствований, которые являются важным источником обогащения словарного состава языка на протяжении длительного времени его существования, решение которых позволит смоделировать истинную языковую картину мира.

Ключевые слова: заимствование, языковая картина мира, язык-реципиент, адаптация.

У статті запропоновано до розгляду низку проблем, які виникають при всебічному вивченні лексичних запозичень – важливого джерела збагачення словникового складу мови упродовж тривалого часу її існування, вирішення яких дозволить змоделювати істинну мовну картину світу.

Ключові слова: запозичення, мовна картина світу, мова-реципієнт, адаптація.

Bibliography:

1. Апресян Ю. Д. Интегральное описание языка и системная лексикография / Ю. Д. Апресян // Избранные труды : в 2 т. – М. : Языки русской культуры, 1995. – Т. 2. – С. 157–162.
2. Аркушин Г. Силенська гуторка / Г. Аркушин. – Луцьк : Вежа, 1996. – 168 с.
3. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека / Н. Д. Арутюнова. – 2-е изд. – М. : Языки русской культуры, 1999. – 896 с.
4. Archiwum książek Lubartowiczow Sanguszkow w Sławucie. – Lwow, 1887–1910. – Т. I–VII. – Т. VII. (1554–1572).
5. Березовська Г. Словник назв одягу та взуття у східно-подільських говірках / Г. Березовська. – Умань : УКВІП, 2010. – 348 с.
6. Беринда П. Лексикон словенороський. – К., 1627 / П. Беринда ; підгот. тексту і вст. стаття В. Німчука. – К. : Вид-во АН УРСР, 1961. – 272 с.
7. Будагов Р. А. Введение в науку о языке / Р. А. Будагов. – М. : Изд-во Министерства просвещения РСФСР, 1958. – 435 с.
8. Булыгина Т. В. Языковая концептуализация мира (на материале русской грамматики) / Т. В. Булыгина, А. Д. Шмелев. – М. : Языки русской культуры, 1997. – 576 с.
9. Булыка А. М. Даўныя запазычаны беларускай мовы / А. М. Булыка. – Мінск : Навука і тэхніка, 1972. – 384 с.
10. Булыка А. М. Запазычаныя назвы адзення і абутку у старабеларускай мове / А. М. Булыка // Slavia orientalis. – R. XXIX. – № 1–2. – Warszawa, 1980.
11. Войтів Г. В. Назви одягу в пам'ятках української мови XIV–XVIII ст. : дис. ... канд. філол. наук / Г. В. Войтів. – Львів, 1995. – 209 с.

12. Гак В. Г. Семантическое поле конца / В. Г. Гак // Логический анализ языка. Семантика начала и конца. – М. : Индрик, 2002. – С. 50–55.
13. Гачев Г. Д. Национальные образы мира. Космо-Психо-Логос / Г. Д. Гачев. – М. : Прогресс, 1995. – 480 с.
14. Гістарычны слоўнік беларускай мовы / гал. рэд. А. І. Жураўскі. – Мінск : Навука і тэхніка, 1982–1989. – Вып. 1–13.
15. Гримашевич Г. Словник назв одягу та взуття середньополіських та суміжних говірок / Г. Гримашевич. – Житомир : Півн.-укр. діалектологічний центр Житом. держ. педагог. ун-ту, 2002. – 184 с.
16. Гриценко С. П. Лексичні латинізми в українськомовних текстах кінця XVI–XVII ст. / С. П. Гриценко. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2011. – 367 с.
17. Grzegorzczkova R. Pojęcie językowego obrazu świata / R. Grzegorzczkova // Językowy obraz świata / pod red. J. Bartmińskiego – Lublin : PAN, 1990. – 176 s.
18. Дидик-Меуш Г. Українська медицина. Історія назв / Г. Дидик-Меуш. – Л. : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008. – 399 с.
19. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / за ред. О. С. Мельничука. – К. : Наукова думка, 1985. – Т. 2. – 570 с.; 1989. – Т. 3. – 549 с.
20. Житецкий П. Словарь книжной малорусской речи по рукописи XVII в. / П. Житецкий // Житецкий П. Очерк литературной истории малорусского наречия в XVII и XVIII веке. – Киев : Изд. "Киевская старина": Типография Г. Т. Корчак-Новицкого, 1889. – 275 с. – Ч. I. Очерк литературной истории малорусского наречия в XVII с приложением словаря книжной малорусской речи по рукописи XVII в. – IV, 162, [1], 102 с. г.
21. Заимствованные слова // Тихонов А. Н., Хашимов Р. И., Журавлева Г. С. и др. Энциклопедический словарь-справочник лингвистических терминов и понятий. Русский язык. – М. : Флинта. Наука, 2008. – Т. 1. – 839 с.
22. Захарий Копистенский. Палинодия 1621 / Захарий Копистенский // Русская историческая библиотека. Т. IV. Памятники полемической литературы в Западной Руси. – Пб., 1878. – Кн. 2. – С. 313–1200.
23. Зубрицький М. Верхня вовняна ноша українсько-руського народу в Галичині / М. Зубрицький. – Відб. з "Матеріалів до українсько-руської етнології". – Львів, 1908. – Т. X. – С. 69–75.
24. Иванов В. В. Славянская мифология / В. В. Иванов, В. Н. Топоров // Мифы народов мира. – М. : Большая Российская энциклопедия, 2000. – Т. 2. – С. 450–456.
25. Карпенко Ю. С. Вступ до мовознавства / Ю. С. Карпенко. – К. : Академія, 2009. – 334 с.
26. Коломієць В. Т. Розвиток лексики слов'янських мов у післявоєнний період / В. Т. Коломієць. – К. : Вид-во АН УРСР, 1973. – 178 с.
27. Колшанский Г. В. Объективная картина мира в познании и языке / Г. В. Колшанский. – М. : Наука, 1990. – 108 с.
28. Кононенко В. І. Символи української мови / В. І. Кононенко. – Івано-Франківськ: Плай, 1996. – 270 с.
29. Кубрякова Е. С. Роль словообразования в формировании языковой картины мира / Е. С. Кубрякова // Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира / Б. А. Серебрянников, Е. С. Кубрякова, В. И. Постовалова и др. – М. : Наука, 1988. – С. 141–172.
30. Летопись Самовидца по новооткрытым спискам: С прил. трех малорос. хроник: "Хмельницкой", "Краткого описания Малороссии" и "Собрания исторического". – Киев : Киев. Врем. комис. для разбора древних актов, 1878. – XVIII, 81, 469 с.
31. Maneca C. Tendintele evolutiei elementului latin originar din lexicul limbii române / C. Maneca. – LR, XIX, 1970. – № 1.
32. Марковский М. Антоний Радивилловский, южнорусский проповедник XVII в.: (Опыт историко-литературного исслед. его соч. и обзор звуковых и формальных особенностей его языка): с приложением неизданных проповедей из рукописных "Огородка" и "Венца" / М. Марковский. – К. : Тип. Имп. Ун-та св. Владимира В.И. Завадского, 1894. – [2], IV, 187, 86, [1] с.; 8°. – Відб. із журн.: Унив. изв. – 1894. – Апр. – июнь; 1895. – Сент., нояб., дек.
33. Матеріалы для Словаря древнерусскаго языка по письменнымъ памятникамъ. Трудъ И.И. Срезневскаго. – СПб. : Типогр. Импер. Академіи наукъ, 1893. – Т. 1. – 1420 с.

34. Матеріали до словника буковинських говірок. – Чернівці : Вид-во Чернів. ун-ту, 1971–1979. – Вип. 1–6. – Вип. 4. – 119 с.
35. Матеріали до словника писемної та книжної української мови XV–XVIII ст. – К. ; Нью-Йорк : ВПЦ "Літопис-XX", 2002–2003. – Кн. 1. – 512 с.; Кн. 2. – 513 с.
36. *Никитина С. Е.* Устная народная культура и языковое сознание / С. Е. Никитина. – М. : Наука, 1993. – 187 с.
37. *Онишкевич М. Й.* Словник бойківських говірок / М. Й. Онишкевич. – К. : Наукова думка, 1984. – Ч. 1. – 495 с.
38. *Rybička H.* Rzeczowniki zapożyczone z łaciny w języku polskim XVII wieku (na materiale literatury pamiętnikarskie) / H. Rybička // *Prace językoznawcze* 70. – PAN. – Komitet językoznawstwa. – Wrocław ; Warszawa ; Kraków ; Gdansk : PAN, 1973. – 110 s.
39. Рукописный хронограф: Кроника си есть летописецъ изъ розныхъ многихъ кроникаровъ діалектомъ рускимъ написана до 1656 лета чрезъ много летъ дописана 1771.
40. *Селиванова Е. А.* Когнитивная ономазиология : монография / Е. А. Селиванова. – Киев : Фитосоціоцентр, 2000. – 248 с.
41. *Селіванова О. О.* Актуальні напрямки сучасної лінгвістики / О. О. Селіванова. – К. : Фітосоціоцентр, 1999. – 148 с.
42. *Семчинський С. В.* Семантична інтерференція мов / С. В. Семчинський. – К. : Вища школа, 1974. – 255 с.
43. Сіа книга нарицпемая зеркало... – Почаїв, 1618. – Зберігається у Відділі рідкісної книги Львівської наукової бібліотеки АН України. – Шифр II Ст.-2233.
44. *Сімонок В. П.* Лексико-семантична рецепція іншомовної лексики в українській мовній картині світу : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.01 / Сімонок В. П. – Харків, 2002. – 36 с.
45. *Синельникова Л. М.* Слова-концепты как метаязык поэзии / Л. М. Синельникова // *Наукові записки Луганського національного педагогічного університету ім. Т. Шевченка. Сер. "Філологічні науки"* : зб. наук. праць. Концептологія: світ – мова – особистість. – Луганськ : Альма-матер, 2005. – Вип. 6. – С. 38–48.
46. *Ślawski F.* Słownik etymologiczny języka polskiego / F. Ślawski. – Krakow : PAN, 1952–1982. – Т. 1–5. – Т. 1.1 : A–Czar. – Kraków : Nakładem Towarzystwa miłośników języka polskiego, 1952. – 112 s. – Т. 1.2: Czara–Fafel. – 1953. – S. 113–224.
47. *Словарь древнерусского языка (XI–XIV вв.)* : в 10 т. / под ред. Р. И. Аванесова. – М., 1990. – Т. 3.
48. *Словарь русского языка XI–XVII вв.* / под ред. Д. Н. Шмелева и Г. А. Богатовой. – М. : Наука, 1975–2002. – Вип. 1–27.
49. *Словник української мови* : в 11 т. – К. : Наукова думка, 1971. – Т. 2. – 550 с.; 1973. – Т. 4. – 840 с.; 1980. – Т. 11. – 699 с.
50. *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.* Список використаних джерел. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2001. – Вип. 8. – 255 с.; 2008. – Вип. 14. – 255 с.
51. *Słownik polszczyzny XVI wieku.* PAN. – Wrocław ; Warszawa ; Kraków ; Gdańsk : PAN, 1966–1997. – Т. 1–25.
52. *Słownik staropolski* / red. S. Urbańczyk ; PAN. – Wrocław ; Kraków ; Warszawa, 1956–1959. – Т. 2; Wrocław ; Warszawa ; Kraków, 1963–1965. – Т. 4.
53. *Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.* / за ред. Л. Гумецької. – К. : Наукова думка, 1977. – Т. 1. – 632 с.; 1978. – Т. 2. – 592 с.
54. *Словник фразеологізмів української мови* / відп. ред. В. О. Винник. – К. : Наукова думка, 2008. – 1097 с.
55. *Слово душеполезно... О исходе души от тела... // Орологіон Си речъ, Часословъ Полуставный.* – Львів, 1642. – Арк. 266–278 зв.
56. *Слухай Н. В.* Мовна символіка і міфопоетика текстів Тараса Шевченка / Н. В. Слухай, Ю. Л. Мосенкіс. – К. : Видавничий дім А+С, 2006. – 165 с.
57. *Сорокин Ю. С.* Развитие словарного состава русского литературного языка. 30–90-е годы XIX века / Ю. С. Сорокин. – М. ; Л. : Наука, 1965. – 565 с.

58. *Телия В. Н.* Метафоризация и ее роль в создании языковой картины мира / В. Н. Телия // Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира / Б. А. Серебрянников, Е. С. Кубрякова, В. И. Постовалова и др. – М. : Наука, 1988. – С. 173–204.
59. *Телия В. Н.* Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В. Н. Телия. – М. : Языки русской культуры, 1996. – 288 с.
60. *Тимченко Є.* Историчний словник українського языка / Є. Тимченко. – Х., 1930–1932 / Фотопередрук О. Горбача. – Мюнхен, 1985. – 947 с.
61. *Толстая С. Н.* Преступление и наказание в свете мифологии / С. Н. Толстая // Логический анализ языка. Языки этики / отв. ред. Н. Д. Арутюнова и др. – М. : Языки русской культуры, 2000. – С. 373–379.
62. *Толстой Н. И.* Язык и народная культура. Очерки по славянской мифологии и этнолингвистике / Н. И. Толстой ; сост. С. М. Толстая, отв. ред. А. Ф. Журавлев. – М. : Индрик, 1995. – 510 с.
63. *Томиліна Г. Я.* Застарілі назви одягу у творах української літератури першої половини ХІХ століття (лексико-історичний коментар) / Г. Я. Томиліна, Н. А. Полежаєва // Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки. – Запоріжжя, 2010. – № 2. – С. 320–326.
64. *Топоров В. Н.* Миф. Ритуал. Символ. Образ: Исследования в области мифопоэтического / В. Н. Топоров. – М. : Прогресс-Культура, 1995. – 623 с.
65. *Уфимцева А. А.* Роль лексики в познании человеком действительности и в формировании языковой картины мира / А. А. Уфимцева // Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира / Б. А. Серебрянников, Е. С. Кубрякова, В. И. Постовалова и др. – М. : Наука, 1988. – С. 108–140.
66. *Фасмер М.* Этимологический словарь русского языка / М. Фасмер ; пер. с нем. и доп. О. Н. Трубачева. – М. : Прогресс. – Т. 2. – 1967. – 671 с.
67. *Холодович А. А.* Строй корейского языка / А. А. Холодович ; Серия "Строй языков" под общ. ред. А. П. Рифтина. – Л. : Ленингр. гос. ун-т, 1938. – Вып. 9. – 40 с.